

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№6 (265)**

Київ 2023

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 6 (265). – К., 2023. – 115 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ
Протокол №5 від 10.05.2023 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЄЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
ПИПА В.І., доктор економічних наук, професор
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЧАК С.В., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЕСЦКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКИ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІЄНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМИТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д–р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитор Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»
внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:
ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rinkovih vidnosin v Ukraïni
Abbreviated key title: Form. rinkovih vidnosin Ukr.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2023. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2023

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 005.412:378(477)

РАДІОНОВА Н. Й.
ТАРАСЕНКО О. С.

Основні проблеми та тенденції розвитку вищої освіти України

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку вищої освіти України.

Метою дослідження є дослідження системних чинників і аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в Україні в довоєнному періоді та в умовах війни.

Методи дослідження. В ході написання статті використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження для виявлення умов і чинників розвитку вищої освіти України на основі аналізу тенденцій її розвитку в довоєнному періоді та в умовах війни РФ проти України.

Результати роботи. Вітчизняні заклади вищої освіти (ЗВО) функціонують в умовах постійних викликів, ризиків та невизначеності. У закладах вищої освіти України відбувається багато змін: змінюються підходи до навчання, вимоги до якості освіти як з боку здобувачів освіти, так і з боку роботодавців до фахового рівня випускників ЗВО. Аналізування динаміки вітчизняних ЗВО за 2010–2022 роки показало значне скорочення кількості як закладів державної і комунальної власності, так і закладів приватної та корпоративної власності. Проведений аналіз дозволив виявити тенденцію до скорочення загальної кількості здобувачів вищої освіти в Україні, яка протягом останніх дванадцяти років зменшилася більше, ніж удвічі. До демографічної кризи додався вагомий чинник – військова агресія з боку РФ, що вплинуло не тільки на скорочення чисельності іноземних студентів, а й зумовило вимушену міграцію частини українських студентів до зарубіжних країн. Також спостерігається зниження кількості здобувачів вищої освіти, які навчаються за кошти державного бюджету.

Галузь застосування результатів: система управління освітою, заклади вищої освіти.

Висновки. Підвищення рівня якості вищої освіти можливо через інтеграцію до європейського освітнього й наукового простору. Тенденції останніх років, які проявилися через поглиблення міжнародної співпраці, реалізуються здебільшого через академічну мобільність викладачів і студентів, обмін досвідом та стратегічне партнерство з європейськими університетами. Зазначене сприятиме реалізації стратегії модернізації вищої освіти та підвищенню рівня якості навчання здобувачів вищої освіти в Україні.

Ключові слова: вища освіта, заклади вищої освіти, контингент здобувачів вищої освіти, форми навчання, якість навчання.

Main problems and trends of the higher education's development in Ukraine

The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the higher education's development in Ukraine.

The purpose of the study is identification of the main problems and trends in the higher education's development in Ukraine.

Research methods to identify the main problems and consider the main development trends during writing the article, general scientific and special methods were used.

Work results. Domestic higher education institutions exist in a world that constantly presents challenges. Many changes are taking place in higher education institutions of Ukraine: approaches to education are changing, requirements of both education seekers and employers are changing. Analysis of the dynamics of domestic higher education institutions for 2010–2022 showed a significant reduction in their number both among state and communally owned institutions, and among privately and corporately owned institutions. The analysis made it possible to see a negative trend regarding the total number of higher education recipients in Ukraine, which has more than halved over the past twelve years. A significant factor was added to the demographic crisis – the state of war – which contributed not only to the reduction of the number of foreign students, but also to the resettlement of a part of Ukrainian students abroad. There is also a decrease in the number of higher education recipients who study with the funds of the state budget.

The field of the results' application is education, institutions of higher education.

Conclusions. Increasing the quality of higher education is possible through integration into the European educational and scientific space. The trends of recent years regarding the growth of international cooperation are realized through the mobility of teachers and students, exchange of experience and strategic partnership with European higher education institutions. This will contribute to the implementation of the strategy of modernization of higher education and increase the level of quality of education of higher education students in Ukraine.

Keywords: higher education, elements of the higher education system, higher education institutions, contingent of higher education applicants, forms of education, quality of education.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [1] метою вищої освіти є всебічний розвиток людини як особистості та здобуття особою високого рівня наукових, інтелектуальних, творчих, фізичних, професійних і загальних компетентностей, виховання відповідальних громадян, здатних спрямовувати свою діяльність на користь іншим людям і суспільству. Це є основою підвищення інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу нації, досягнення високого освітнього рівня населення задля забезпечення сталого розвитку та реалізації європейського вибору України. Отже, сучасні вітчизняні заклади вищої освіти повинні не просто надавати здобувачам освіти знання, а формувати та розвивати компетенції, необхідні для ефективної роботи випускників в різних сферах економіки та суспільства.

Аналіз сучасних умов функціонування системи вищої освіти України свідчить про наявність певних проблем, які доречно окреслити для формування на цій основі рекомендацій щодо підвищення ефективності системи вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку вищої освіти піднімалась у наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких слід відзначити: Т. Беялова [2], І. Тарасенко [2], Н. Цимбаленко [2], Я. Бондаренко [3], О. Коротенко [3], Т. Власюк [4], Н. Заріцьку [4], Р. Стоянову [5], Є. Хаустову [6], В. Щербак [7], Л. Гануцак–Єфіменко [7], О. Нефатову [7], З. Щацьку [7], Ю. Данко [7], В. Ятченко [7]. Разом з тим, виявлення основних проблем вищої освіти та аналіз тенденцій розвитку ЗВО дозволять визначити напрями підвищення рівня ефективності функціонування вітчизняних ЗВО, якості

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

освітніх послуг у сфері вищої освіти, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Постановка завдань. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань: проаналізувати динаміку загальної кількості закладів вищої освіти в Україні та їх структуру залежно від форми власності; дослідити динаміку кількості здобувачів освіти (у тому числі іноземців) у закладах вищої освіти в Україні; розглянути динаміку здобувачів вищої освіти за джерелами фінансування; виявити чинники, які негативно вплинули на систему вітчизняної освіти; виокремити переваги вищої освіти в Україні; надати рекомендації щодо покращення вітчизняної системи вищої освіти.

Вклад основного матеріалу. Аналізування динаміки вітчизняних ЗВО за 2010–2022 роки показало значне скорочення їх кількості (табл. 1). Як свідчать дані табл. 1, кількість закладів вищої освіти в Україні скоротилась з 813 одиниць у 2010 році до 386 одиниць у 2022 році. Разом з тим, слід відзначити, що протягом досліджуваного періоду кількість закладів, заснованих на державній та комунальній власності перевищувала кількість ЗВО, які належать до корпоративної та приватної власності. Отже, головним провайдером вищої освіти залишається держава.

Не менш значною проблемою є скорочення контингенту здобувачів вищої освіти у вітчизняних ЗВО, що відображає табл. 2.

Аналіз даних табл. 2 показує, що загальна кількість здобувачів вищої освіти в Україні протягом останніх дванадцяти років скоротилась більше, ніж удвічі. Зазначені тенденції підтверджуються показником охоплення вищою освітою населення України. Так, якщо у 2008 р. на 10 тис. населення припадало 512 студентів університетів, академій та інститутів, то у 2019 р. цей показник склав вже 302 особи [9, с.13].

Разом з тим, слід відзначити, що переважна кількість студентів протягом періоду дослідження віддавала перевагу денній формі навчання. При цьому, якщо у 2010 році навчання за заочною формою здійснювало 37 % здобувачів, то у 2022 році цей показник склав 26 % [10, с. 16]. Це свідчить про те, що студенти прагнуть мати знання в більшому обсязі та більш високої якості. Кількість здобувачів освіти, що навчалися у досліджуваному періоді за вечірньою формою, є вкрай невисокою.

Одним із найсуттєвіших негативних чинників, який впливає на потенційні можливості розвитку системи вищої освіти в Україні, слід відзначити демографічну кризу [5, с.243]. Контингент студентів значною мірою пов'язаний з чисельністю випускників шкіл, які є потенційними абітурієнтами. Так, після 2003 р. цей показник поступово знижувався і у 2018 р. склав лише 195,0 тис. осіб, що на 63,0% менше, ніж у 2003 р. Така си-

Таблиця 1. Динаміка кількості закладів вищої освіти в Україні за 2010–2022 рр., од.

Показники	Навчальні роки						
	2010/ 2011	...	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022
Кількість закладів вищої освіти – усього	813	...	661	652	619	515	386
у тому числі:							
державної та комунальної власності	637	...	533	529	504	395	283
приватної та корпоративної власності	176	...	128	123	115	120	103

Джерело: сформовано авторами на основі [8].

Таблиця 2. Динаміка кількості здобувачів освіти у закладах вищої освіти в Україні за період 2010–2022 рр., осіб

Показники	Навчальні роки						
	2010/ 2011	...	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022
Кількість студентів – усього	2418111	...	1538565	1522250	1439706	1141889	1046669
у тому числі за формами навчання							
денною	1509049	...	1119061	1098749	1045049	829705	764382
вечірньою	8887	...	3225	3089	2913	1877	1586
заочною	900 175	...	416279	420412	391744	310307	280701

Джерело: сформовано авторами на основі [8].

туація пов'язана, перш за все, з демографічною кризою, яка спостерігалася в Україні у період, що розглядається, і яка не могла не позначитися на кількості студентів у ЗВО [2; 9, с.13].

Українські науковці Бондаренко Я. О. та Коротенко О. О. представили результати досліджень, які були проведені у 2021 році щодо динаміки скорочення контингенту здобувачів вищої освіти у вітчизняних ЗВО, що дозволило виокремити основні причини цього явища: несприятлива демографічна ситуація; низький відсоток бажаючих отримати другу вищу освіту; погіршення рівня повної загальної середньої освіти абітурієнтів; недосконалість системи ЗНО; ускладнені умови вступу до магістратури (ЕВІ з англійської мови); непрозорість процесу надання університетам місць державного замовлення; дисбаланс між попитом на певні спеціальності (які відзначаються вищою вартістю навчання і більш обмеженою пропозицією) та пропозицією за іншими напрямками (які є доступними, але не цікавими для абітурієнтів); освітня еміграція української молоді [3, с.32].

Війна в Україні поглибила зазначені негативні тенденції, оскільки сприяла підвищенню міграційних процесів. При цьому, 50–70% з числа вимушених переселенців складала молодь, що негативно вплинуло на результативність вступної компанії до ЗВО України у 2022 році [4, с.57]. Незважаючи на те, що в Україні, за даними Державної служби статистики у 2022 році кількість випускників закладів середньої освіти складала 363393 особи, що на 58,73 % більше, ніж у 2021 році, кількість поданих заяв до українських ЗВО під час вступної компанії зменшилась. Так, якщо у 2021 році для здобуття освітнього ступеня «бакалавр» на базі повної загальної середньої освіти було подано 1062116 заяв, то у 2022 році цей показник становив 608479 заяв [8].

Зрозуміло, що значна кількість іноземних студентів, які навчаються у ЗВО України, позитивно впливає на економіку країни, оскільки майже всі вони навчаються за власні кошти, а вартість їх навчання, як правило, вища, ніж для українських

студентів. В Україні протягом періоду дослідження (2020–2022 рр.) простежувалась позитивна тенденція щодо навчання студентів–іноземців (табл. 3). Причому, останні роки, більшість іноземних здобувачів освіти складала студенти з Індії. Так, на початок 2021/2022 навчального року в ЗВО України студентів з Індії було 30% від загальної кількості студентів–іноземців. Але слід відзначити, що через військовий стан, скоротилась чисельність не тільки іноземних студентів, а й значна частина українських студентів виїхала за межі України.

Крім розглянутого, не можна не відзначити негативний вплив пандемії COVID–19 на процес надання освітніх послуг. Аудиторне навчання, яке було переведено в он–лайн режим, не завжди ефективно, що призвело до погіршення якості освіти та зниження професійних компетентностей здобувачів вищої освіти.

Відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, головною проблемою розвитку вищої освіти зазначено відсутність довгострокової стратегії соціально–економічного розвитку України, що ускладнює створення моделі вищої освіти, адекватної стратегічній меті розвитку країни [9].

Крім того, на розвитку вищої освіти позначається недостатній рівень фінансування. Стаття 78 Закону України «Про освіту» [11] визначає, що держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7,0 % від ВВП за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. Але, за винятком 2010 р., майже весь час ця норма порушувалася й спостерігалось недофінансування освітньої сфери.

Зменшення витрат на вищу освіту в Україні, яке спостерігалось останні роки, підтверджує, що ця галузь, не зважаючи на її пріоритетність, потребує більшої уваги з боку держави. Фінансування вищої освіти має системні вади, тому залишається неефективним, а ЗВО постійно відчують брак коштів на забезпечення функціонування і

Таблиця 3. Динаміка контингенту студентів–іноземців у ЗВО України, осіб

Показники	Навчальні роки								
	2010/2011	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Кількість студентів	38166	56933	53493	52147	48991	54556	60006	67327	73626

Джерело: сформовано авторами на основі [8].

розвиток. Зрозуміло, що на сьогоднішній день фінансування вітчизняної освіти ускладнено військовим станом.

Тенденції останніх років (табл. 4) показують зменшення кількості здобувачів вищої освіти, що навчаються за кошти державного бюджету. Так, у 2020/2021 навчальному році таких студентів налічувалось 159629 осіб, а у 2021/2022 навчальному році їх кількість зменшилась до 138496 осіб. При цьому найбільший рівень державного фінансування спостерігається за освітнім рівнем «Бакалавр», за яким держава виділила фінансування 76532 особам у 2020/2021 навчальному році та 78440 особам у наступному році.

Аналіз показує, що державою фінансується майже 40% здобувачів зазначеного освітнього рівня вищої освіти. Майже вдвічі менше коштів виділяється із бюджету на здобуття освітнього рівня «Магістр»: так, з бюджету профінансовано навчання 46681 осіб у 2020/21 навчальному році та 42282 осіб у 2021/22 навчальному році. Але відносно кількості студентів зазначеного освітнього рівня, фінансування з бюджету також покриває майже 40% [8, 10]. Найменше фінансування виділяється на освітній (освітньо-професійний ступінь) «Молодший бакалавр», на який виділяється з бюджету менше 30%. Таким чином, тягар оплати за навчання здобувачів вищої освіти все більше перекладається на фізичних осіб. В умовах падіння реальних доходів та значної диференціації населення за рівнем доходів, нерозвиненості ринку кредитування освіти такий підхід порушує принцип доступності освітніх послуг для широких верств населення. На сьогоднішній день значна кількість населення України має вищу освіту (82,7 %) [9,

с.16]. Випускники та здобувачі вищої економічної освіти повинні досконало знати тонкощі створення бізнесу та його вдалого й довгострокового здійснення. Разом з тим, стан української економіки показує, що навичками, які б мали прикладне значення для створення успішного бізнесу, випускники ЗВО володіють не на достатньому рівні [6, с.172].

Скорочення державного замовлення на підготовку фахівців має особливо негативні наслідки для регіональних ЗВО, які не можуть розраховувати на значний приплив абітурієнтів, що навчаються за власні кошти через нижчий рівень доходів населення. Отже, створюються умови для відтоку студентів до потужних обласних і столичних освітніх центрів, що загострює проблеми внутрішньої міграції та сприяє спустошенню окремих територій. Негативна тенденція спостерігається у зменшенні частки випускників ЗВО, які працюють за фахом. Нестачу практичних професійних навичок зазначають 61 % респондентів з числа роботодавців. Значною проблемою роботодавці вважають відірваність теоретичних знань випускників від необхідних практичних навичок, невідповідність до роботи в реальному бізнесі [9, с.16].

Разом з тим, слід розглянути й переваги вітчизняної вищої освіти, які надають можливість розглядати існуючі тенденції через призму сталого розвитку. Перш за все, можна стверджувати, що вітчизняна вища освіта має достатній рівень нормативно-правового забезпечення, наближеного до стандартів країн Європейського простору [7, с.958]. А саме Європейський вектор слід розглядати як один із ключових аспектів розвитку освітнього й науково-дослідницького простору України, який безумовно сприятиме

Таблиця 4. Кількість осіб, прийнятих на навчання до ЗВО у 2020/21 та 2021/22 навчальному році за джерелами фінансування

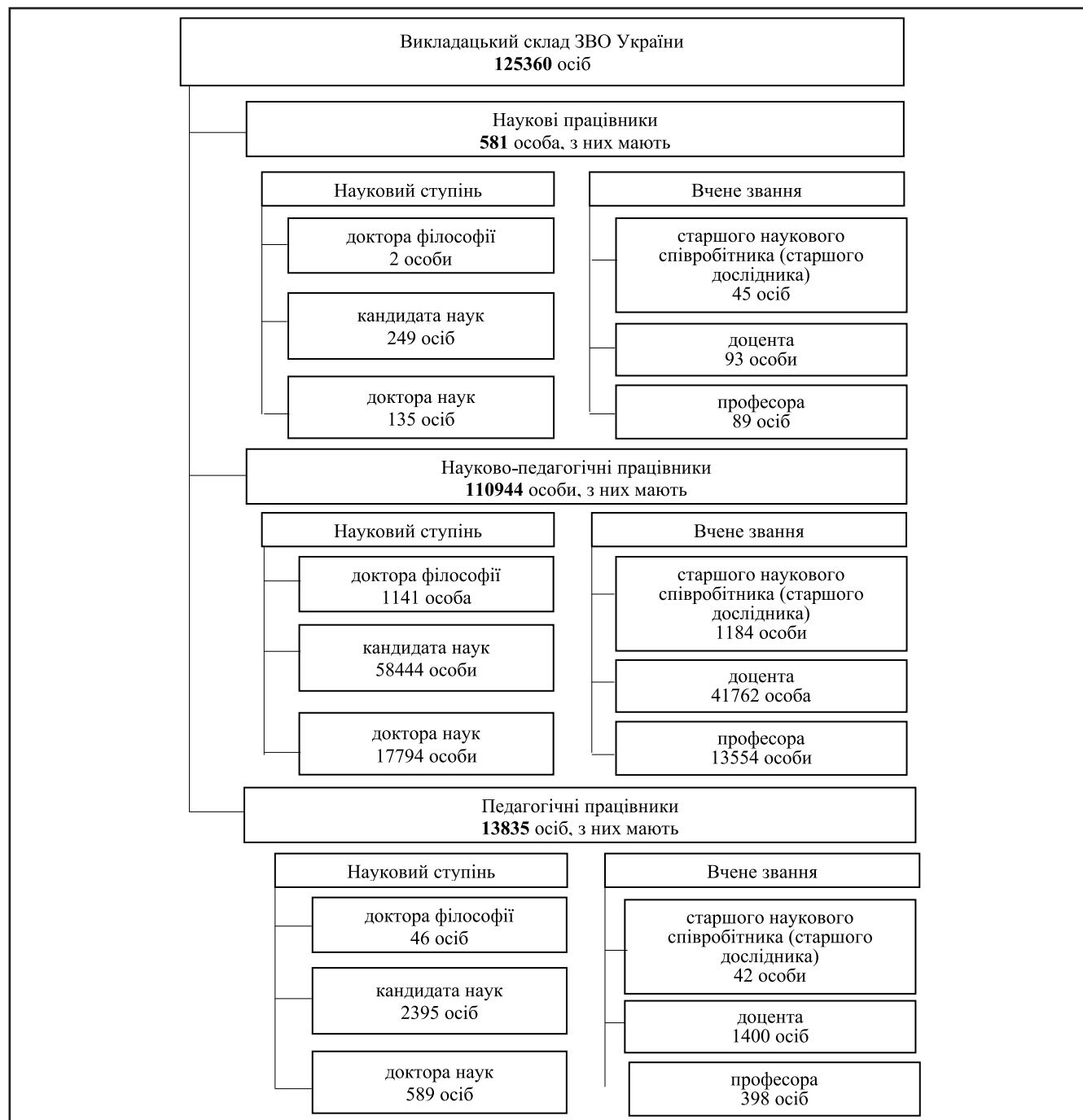
	Кількість осіб, прийнятих на навчання		У тому числі для навчання за рахунок коштів			
			бюджету		контракту	
	2020/2021	2021/2022	2020/2021	2021/2022	2020/2021	2021/2022
Усього	399248	338922	159629	138496	239618	200397
у тому числі:						
фаховий молодший бакалавр	63509	31050	36000	17237	27509	13813
молодший бакалавр	1434	2085	416	537	1018	1548
бакалавр	207421	202549	76532	78440	130888	124100
магістр	126884	103238	46681	42282	80203	60936

Джерело: сформовано авторами на основі [8].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

посиленню потенціалу вітчизняних закладів вищої освіти. По друге, традиційно склалось так, що вища освіта в Україні має масовий характер, рівень охоплення вищою освітою населення традиційного офіційного віку навчання є високим – 82,7 %, за цим показником Україна у Глобальному інноваційному індексі 2020 р. посіла 14-те місце серед 131 країни. Меншим є охоплення вищою освітою населення у Німеччині (70,2 %, 28-ме місце), Польщі (67,8 %, 34-те) та Ве-

ликій Британії (60 %, 46-те місце). По-третє, в Україні високий рівень якісного складу викладачів ЗВО, представлений науково-педагогічними, науковими та педагогічними працівниками. За даними Державної служби статистики України, на початок 2021/2022 навчального року викладацький склад ЗВО становив 125360 осіб, з них науково-педагогічні працівники – 110944 особи, наукові працівники – 581, педагогічні працівники – 13835 осіб (див. рисунок).

Викладацький склад ЗВО України на початок 2021/2022 навчального року

Джерело: сформовано авторами на основі [8].

Висновки

Проведене дослідження дає можливість зроби́ти висновки про те, що вища осві́та в Україні має низку проблем. Разом з тим, було зазначено сильні сторони вітчизняної вищої освіти, серед яких доцільно відзначити високий рівень нормативно-правового забезпечення освіти у межах норм країн Європейського простору. Інтеграція до Європейського освітнього та дослідницького простору сприятиме покращенню соціальних зв'язків через академічну мобільність, обмін досвідом та стратегічне партнерство з європейськими університетами; зростання професійного потенціалу талановитої молоді; сприятиме реалізації стратегії модернізації вищої освіти та підтримці соціальної стійкості регіонів; матиме спрямування на людський розвиток та зниження рівня безробіття через покращення працевлаштування; забезпечить просування європейських цінностей, принципів та інтересів шляхом розширення міжнародної співпраці (включаючи онлайн-співпрацю), а також сприятиме процесам імплементації України до Європейського Союзу. Це, у свою чергу, формує більш стійкі принципи, засновані на взаємній довірі та міжкультурному розумінні суспільства. В глобальному сенсі, це має забезпечити мир і сприятиме зростанню рівня безпеки в світовому просторі.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Редакція від 28.05.2023. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 05.06.2023).
2. Tymbalenko, N., Tarasenko, I., Bielialov, T. The impact of demographic processes on forming student body in Ukraine // Revista Espacios, 2019. Vol. 40 (Number 12). p. 8. Retrieved from source: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n12/a19v40n12p08.pdf> (дата звернення: 05.06.2023).
3. Бондаренко Я. О. Проблеми та перспективи розвитку вищої освіти як фактору економічного зростання України / Я. О. Бондаренко, О. О. Коротенко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Економіка». Харків : ХНПУ, 2021. вип. 19. С. 28–37.
4. Власюк Т.М. Аналіз вступної кампанії в умовах повномасштабної війни в Україні / Т.М. Власюк, Н.М. Заріцька // Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах інтеграції: тези доповідей IV Міжнарод-

ної науково-практичної конференції, м. Київ, 7 жовтня 2022 року. Київ : КНУТД, 2022. С. 57–58.

5. Radionova N., Stoyanova R. The Practical Importance of Accounting Education for Future Managers // Strategies for Policy in Science and Education. 2021. Volume 29, Number 3. P. 242–249. Retrieved from source: <https://strategies.azbuki.bg/staregies/sadarzhanie-na-sp-strategii-na-obrazovatelnata-i-nauchnata-politika-2021/sp-strategii-na-obrazovatelnata-i-nauchnata-politika-knizhka-3-2021-godina-xxix/> (дата звернення: 18.06.2023).

6. Хаустова Є. Б., Радіонова Н. Й. Модель структуризації інтелектуального капіталу та потенціалу закладів вищої освіти / Є. Б. Хаустова, Н. Й. Радіонова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. 2018. Спецвипуск : Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (5 жовтня 2018 р., м. Київ). С. 171–180.

7. Shcherbak V., Ganushchak Yefimenko L., Nifatova O., Shatska Z., Radionova N., Danko Y., Yatsenko V. Using the Model of Benchmarking of Educational Services in a Socially Responsible Education-Innovation Cluster during the Covid-19 Pandemic / International Journal of Instruction. Vol.15, No.2. 2022.p. 951–966.

8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Офіц. сайт. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.02.2023). Назва з екрана.

9. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 28.06.2023). Назва з екрана.

10. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2021 рік / За заг. ред. С. Квіта. К. : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2022. 232 с.

11. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Редакція 28.05.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.06.2023).

References

1. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII. Redaktsiia vid 28.05.2023. Available at: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

2. Tsybalenko, N., Tarasenko, I., Bielialov, T. (2019). The impact of demographic processes on forming student body in Ukraine // Revista Espacios. Vol. 40 (Number 12). p. 8. Retrieved from source: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n12/a19v40n12p08.pdf>

3. Bondarenko Ya. O. & Korotenko O. O. (2021). Problemy ta perspektyvy rozvytku vyshchoyi osvity yak faktor ekonomichnoho zrostannya Ukrayiny [Problems and prospects of the development of higher education as a factor of economic growth of Ukraine] // Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody «Ekonomika». Khar'kiv : KhNPU, vyp. 19. S. 28–37 [in Ukrainian].

4. Vlasyuk T.M. & N.M. Zaritska (2022). Analiz vstupnoi kampaniyi v umovakh povnomasshtabnoi viyny v Ukrayini [Analysis of the introductory campaign in the conditions of a full-scale war in Ukraine]. Problemy intehratsiyi osvity, nauky ta biznesu v umovakh intehratsiyi: tezy dopovidey IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsiyi, m. Kyiv, 7 zhovtnya 2022 roku. Kyiv : KNUITD. S. 57–58 [in Ukrainian].

5. Radionova N. & Stoyanova R. (2021). The Practical Importance of Accounting Education for Future Managers // Strategies for Policy in Science and Education. Volume 29, Number 3. P. 242–249 [in Bulgaria].

6. Khaustova Ye. B. & Radionova N. Y. (2018). Model' strukturyzatsiyi intelektual'noho kapitalu ta potentsialu zakladiv vyshchoyi osvity [The model of structuring intellectual capital and potential of higher education institutions]. Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dizaynu. Seriya Ekonomichni nauky. Spetsvyypusk : Efektyvnist' orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiynoho rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny : materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsiyi (m. Kyiv). S. 171–180 [in Ukrainian].

7. Shcherbak V., Ganushchak–Yefimenko L., Nifatova O., Shatska Z., Radionova N., Danko Y., Yatsenko V. (2022). Using the Model of Benchmarking of Educational Services in a Socially Responsible Education–Innova-

tion Cluster during the Covid–19 Pandemic/International Journal of Instruction. Vol.15, No.2. p. 951–966.

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Ofits. sait. Rezhym dostupu: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Stratehiia rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini na 2021–2031 roky [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].

10. Richnyy zvit Natsional'noho ahentstva iz zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity za 2021 rik / Za zah. red. S. Kvita. K. : Natsional'ne ahentstvo iz zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity, 2022. 232 s [in Ukrainian].

11. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145–VIII. Redaktsiia 28.05.2023 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

Дані про авторів

Радіонова Наталія Йосипівна,

д. е. н., проф., професор кафедри фінансів та бізнес-консалтингу, Київський національний університет технологій та дизайну

e-mail: radionova_n@ukr.net

Тарасенко Олексій Сергійович,

к. е. н., докторант кафедри смарт економіки, Київський національний університет технологій та дизайну

e-mail: irataras@ukr.net

Data about the authors

Nataliia Radionova,

D.Sc. in Economics, Professor, Professor of the Department of Finance and Business Consulting, Kyiv National University of Technologies and Design

e-mail: radionova_n@ukr.net

Oleksiy Tarasenko,

Candidate of Economic Sciences, doctoral student of the Department of Smart Economics,

Kyiv National University of Technologies and Design

e-mail: irataras@ukr.net

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

КОЛОДІЙЧУК А. В. Спарклайн основних міжнародних економічних процесів ІКТ-індустрії в Україні.....	5
---	---

Інноваційно-інвестиційна політика

ШАЦЬКА З. Я., КОГУТ А. Л. Інноваційне відновлення промислового комплексу України на засадах стратегії смарт-спеціалізації.....	12
ШИМАНОВСЬКА-ДІАНИЧ Л. М., БУЧНЄВ М. М., САФРОНСЬКА І. М., УСТИК Д. В. Управління іміджем інноваційно орієнтованих підприємств сфери послуг в умовах глобалізації, кадрових загроз та посилення економічної конкуренції.....	17
ЖИВКО З. Б., ОРЛОВА-КУРИЛОВА О. В., ТУРОВА Л. Л., ГРИЦЕНКО В. С. Діагностика економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах управління змінами та забезпечення ефективності бізнес-процесів.....	25

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

РАДІОНОВА Н. Й., ТАРАСЕНКО О. С. Основні проблеми та тенденції розвитку вищої освіти України.....	33
МОЛНАР О. С., СВИЦО З. З., ШТЕФАНЕЦЬ Н. В. Діагностика процесу стратегічного маркетингового управління збутом підприємств.....	41
ГЕРЗАНИЧ В. М., МІЦА В. В., ТАРАСЕНКО М. І. Стратегічний STP-маркетинг у збутовій діяльності підприємства.....	46
ГРИНЧУК Ю. С., МАРТИН О. М., ЖИВКО О. В., БАШМАКОВ М. С. Адаптаційні підходи в безпековому менеджменті конкурентоспроможності інноваційно орієнтованих підприємств сфери послуг в умовах нестабільного бізнес-середовища та розвитку лідерських компетентностей.....	50
МАКАРЕНКО Н. О., ГУМЕННИЙ М. О., ІВЧЕНКО А. В. Технології менеджменту у формуванні конкурентних переваг логістичних систем аграрних підприємств.....	58
УСТИК Т. В., МІЩЕНКО М. І., КОВАЛЕНКО Н. В., ІЩЕЙКІН Т. Є. Моделювання управлінських і маркетингових рішень із реалізації адаптаційних безпекових підходів в управлінні результативністю інноваційно орієнтованого підприємства рекламного бізнесу в умовах діджиталізації.....	66
БАРНА М. Ю., МЕЛЬНИК І. М., ТУЧКОВСЬКА І. І., ТКАЧЕНКО В. І. Формування системи кадрової безпеки на підприємствах агротуризму.....	74
ОЛЬШАНСЬКИЙ О. В., САМБОРСЬКА О. Ю., БІЛІНСЬКА О. П., ЛУЦЕНКО О. І. Еколого-економічний механізм ресурсозбереження на підприємствах в проектах посилення економічної та продовольчої безпеки: ефективність управлінських рішень.....	82
МАРЧЕНКО В. М., КОЛЕСНИК М. В., ОСТАПЕНКО Т. Г. Світовий досвід реалізації державних організаційно-економічних підходів до розвитку сучасних процесів кластеризації.....	91

Соціально-трудова проблеми

ШЕДЯКОВ В. Є. Гіперіндустріалізація як засіб соціального управління.....	102
--	-----